

OLGA PALO

K E S K U S T E L U J A

LAPSENI

JA

VIRGINIA

WOOLFIN

K A N S S A

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Otavan Kirjasäätiö ja Koneen Säätiö ovat tukeneet teoksen kirjoitustyötä.

© Olga Palo ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-50501-3

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

Lapsilleni.
Äidilleni.

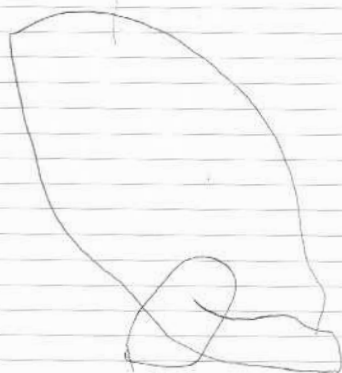
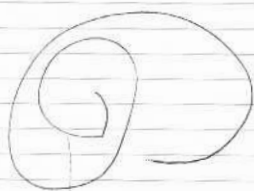
En ole enempää sinun äitisi
kuin pilvi joka tiivistyy peiliin heijastaen omaa hidasta
haihtumistaan tuulen kourissa.

Sylvia Plath (suom. Kirsti Simonsuuri)

INHALT / CONTENT / CONTENU

SEITE / PAGE

THÈME / TOPIC / SUJET

PROLOGI

Videolla lapseni on hieman yli vuoden ikäinen. Hän lausuu satunnaisia, kehon asennosta ja silmien tiukasta katseesta päätellen painavia ja merkityksellisiä tavuja. Lapsi puhuu niitä minulle koko olemuksellaan: hänen kasvonsa kurtistuvat ja hänen silmänsä poimivat omani, kun hän painaa kirjainyhdistelmät ulos huuliltaan: ”Nin-na, nän-nää, wou-wauwwei.” Ilma, tämä kaasun jossa olemme, kulkee hänen keuhkoihinsa ja näin osa siitä mikä on meidän ulkopuolellamme tulee hänen sisäpuolekseen. Sitten pallean painaa ilman ulos hänestä, hänen äänihuulensa värähtelevät ees-taas ees taas ees eesssstttt trrrrrrrrr trrrrrrrrr, niiden liike saa kaasun molekyylit värähtelemään. Lapseni sisässä syntyy liikettä, hän liikuttaa materiaa, se kerää hänestä lisää kaiku-pohjaa ja hänestä purkautuu aaltoja. Minä kuulen ne.

Video on kuvattu sisällä, huoneessa. Se on eräälle kurssille tekemästani harjoitustyöstä. Lapsen, esikoiseni, mentyä päiväkotiin osallistuin noin vuoden kestävään esittävän taiteen työpajojen kokonaisuuteen. Suurin osa kurssilaisista oli

suomenruotsalaisia näyttelijöitä, sillä kurssikokonaisuus oli osa heidän jatkokoulutustaan. Haku oli avoin muillekin. En oikeastaan puhu ruotsia, mutta opettajat olivat teatterin ja esittävän taiteen ammattilaisia ympäri Eurooppaa ja opetuskieli oli englanti. Lounas- ja kahvitauoilla näyttelijät virtasivat yhteisiin pöytiin energisinä, minä etenin hitaasti, miettien kieltä jolla asettua. Suomen olettaminen tuntui epärealistalta, englannin puhuminen toisten suomalaisten kanssa oli kummallista ja ruotsia puhuessani muutuinkin joksikin toiseksi – kieltä vasta alkeellisesti hahmottavaksi lapseksi, vailla lapsen mutkatonta suhdetta maailmaan.

Eräässä viikonloppupajassa tein demoesityksen, jossa yritin käydä keskustelua lapseni ja Virginia Woolfin kanssa. Teokselle antamani työnimi oli *A Conversation with My Son / Virginia Woolf*. Työn tuli jollain tavalla liittyä henkilöön, jonka haluaisin tavata tai jonka kanssa ehkä keskustella. Demon esittelyteksti kuului seuraavasti:

Tutkin seuraavia teemoja: kirjoittaminen; tiedon ja kokemusten välittäminen ja liike; aika, vuosikymmenet ja sukupolvet; suhteet, asemat, roolit, perspektiivit; taiteilijuus; oppiminen.

Halusin viettää enemmän aikaa lapseni kanssa, sillä olen viime aikoina ollut kovin kiireinen. Halusin myös tuoda hänet lähemmäs Virginia Woolfia, joka on ollut tärkeä minulle, mutta myös jutella Virginia Woolfin kanssa (hänen tekstimateriaa-

*linsa, en niinkään hänen edesmenneen sielunsa, se olisi karmivaa) kolmannen osapuolen kautta, löytää uusia tapoja avautua hänen kirjoitukselleen. Nyt minusta tuntuu, että tästä on tultava kesto-
linen projekti – ehkä 20 vuoden ajan tai jotakin sellaista– jossa me kolme käymme keskustelua läpi vuosien.*

Kysymykset, joihin etsin vastauksia olivat seuraavat:

- 1. Mikä on tärkein kysymys 2000-luvun feministille?*
- 2. Mistä minun pitäisi kirjoittaa?*
- 3. Kuinka tasapainotella ideologian ja taiteen välillä?*
- 4. Kuinka kasvattaa poika (jos hän tosiaan on sellainen)?*

”Kaikki nuoret naiskirjailijat viittaavat taas Virginia Woolfin”, eräs kirjallisuudentutkija sanoi minulle noihin aikoihin. ”En ihan ymmärrä mistä se johtuu.”

Virginia Woolf edustaa asioita, joihin kaltaisteni on helppo samastua: asioita, jotka muodostavat jonkinlaisen kirjailijuuden fantasian raamin. Hän on sekä kirjallisuutta että feminismiä. Woolf oli yhteiskunnallisesti radikaali, hän rakasti työtään, harrasti sopimattomia suhteita, oli poliittinen ja julkaisi kumouksellisia tekstejä. Woolf teki taidetta,

joka oli kokeilevaa, uudistavaa, leikkisää ja tinkimätöntä. Virginia Woolf oli älykäs ja eli taiteesta. Hänen elämänsä puitteet mahdollistivat joutilaisuutta ja ajattelua. Hän oli lapseton.

Woolfin keskiluokkaisen hahmon leikkaa hänen huonovointisuutensa, johon tietty taiteilijaromantiikka mielellään tarttuu.

Kirjailijana Woolf poimii hetkiä virrasta pysäyttämättä liikettä. Hän kuljettaa sisään hahmoihin ja tilanteisiin, sitten yhtä nopeasti pois. Hänen ihmisensä ovat univerteja jotka ovat suhteessa toisiin kaltaisiinsa, he laajenevat ääretömyyteen. Woolfin työssä yksi vuotaa toiseen ja kolmanteen ja aina eteenpäin, elementit leikkaavat toisiaan kevyesti tilassa ja ajassa: kirjallisuus, muistikuvat, hahmojen ulkoinen ja sisäinen todellisuus, historialliset tapahtumat...

Joskus tunnen kateuden piston kun toiset ihmiset kirjoittavat Woolfista. Suhteeni Woolfin tuntuu yksityiseltä.

Ehkä edellä käyneistä kirjoittaessa aina manataan esiin jotakin, istutetaan kummitukset pöytään ja käydään niiden kanssa keskustelua. Sanat ovat materiaalia, ne ovat verkko joka pingottuu aikakausien ja yksilöiden ylle.

Löysin Woolfin ollessani noin 20-vuotias ja ensimmäinen teos, jonka häneltä luin oli *Orlando*. Olin silloin ystäväni kanssa reppureissulla, ja riippumatoissa, kiikkustuoleissa ja hikisissä kahviloissa uppouduin kirjaan. Kuinka kevyesti hahmo voikaan virrata läpi ajan, läpi sukupuolien! Miten huokoista seksuaalisuus voi olla, kuinka kevyesti ja huumorilla kirjailija saattaa antaa aikakausien ja tyylien työ-

täistä itseään, päästää ne vuotamaan kieleensä! Miten vattomasti mielikuvituksellisuus ja tosimaailma hengittävät samaa ilmaa, kietoutuvat toisiinsa! Myöhemmin olen luenut Woolfin kirjoittaneen *Orlondon* alle puolessa vuodessa. Päiväkirjassaan hän sanoo aloittaneensa kirjan vitsillä ja jatkaneensa sitä toisissaan.

Työpajan demoa varten kävin lapseni kanssa läpi Woolfin esseekokoelmaa *Kiitäjän kuolema ja muita esseitä*. Olen ostanut kokoelman joululahjaksi siskolleni vuosia sitten, mutta rehellisyyden nimissä on sanottava, että teos on luultavasti viettänyt minun hallussani enemmän aikaa kuin hänen.

Kuvasin lukuhetkemme videoille, joita on yhteensä 6. Ne on kuvattu 29. marraskuuta 2017, ja lapseni on videoissa hie-
man yli vuoden. Hänellä on yllään ystävältäni Kaliforniasta saatu amerikanlippubody ja hän seisoo syöttötuolinsa jalkatuella. Laitan lapsen istumaan. Hän katsoo minua keskittyneesti ja toistelee edelleen omia sanojaan. Minulla on kädes-
säni papereita, joissa on kysymykset ja demon esittelyteksti valmiiksi kirjoitettuna, englanniksi. Istun lapsen viereen. Hän nappaa kysymyspaperin käteensä ja alkaa taitella sitä. Hän osoittaa, taittelee, hänen puheensa kiihtyy taas. ”Ninna, nän-nä.” Lapsi osoittaa kysymyspaperia kädessään ja nousee taas seisomaan. Lapseni puhuu omaa eriskummallista lapsenkieltään. Videolla minä tarkkailen häntä kuin yrittäisin ratkaista arvoitusta.

Lapsi antaa paperin minulle, ja luen ensimmäisen kysymyksen. Nyt toisessa ajassa katson videota ja ihmettelen: luen kysymyksen englanniksi. Lapsi pysähtyy hämmen-

tyneenä, kuuntelee vierasta kieltä joka näyttäisi tulevan minun suustani ja joka matkaa hänen luokseen. Ääniaallot osuvat hänen pehmeään kehoonsa kuin tyrskyt aallonmurtajaan, osa niistä kimpoaa pois ja muuttaa suuntaa, jatkaa kunnes vaimenee. Osa aalloista lainehtii sisään hänen korvistaan. Hänen korvanlehtensä kokoavat aallot kasaan, ne etenevät kohti hänen tärykalvojaan. Ääniaallot värähdyttävät tärykalvoja ja muuttavat muotoaan, ja näin minun ääneni tulee osaksi häntä. Äänen merkitys ei kuitenkaan purkaudu auki, tai se ei tee sitä sillä tavalla kuin minulle, ääniaaltoni ovat hänessä olemassa toisella tavalla. Lapsi nappaa paperin kädestäni kesken lauseen, istuu taas, jatkaa puhumistaan.

Keskustelumme on koominen, se on kaksi eri kappaletta jotka maailman oikusta soivat yhdessä. En ymmärrä hänen tavujaan eikä hän minun englanninkielistä kysymystäni, mutta näin vaan me puuhastelemme yhdessä. Lapsi osoittaa jotakin paperista. Luen hänelle uudelleen kysymyksen numero yksi. Vuorovaikutuksemme näyttää ja kuulostaa keskustelulta, se seuraa keskustelun askelmerkkejä. Lapsi on valtavan kiinnostunut paperista, hän osoittaa, minä luen. Lopulta työnnän Woolfin teoksen lapsen eteen. Hän lämäyttää sen kiinni. Koko ajan lapsi puhuu.

Hän ottaa kynän. Kysyn haluaako hän piirtää kirjaan. Hän haluaa piirtää kysymyspaperiin. Lapsi istuu kynä suussaan ja naksuttaa sitä. Vaihdan kynän lyijykynään. Hän pölpöttää, nyt lapsi näyttää esittävän kysymyksiä minulle. Hän katsoo minua pää kallellaan kuin vaatisi vastauksia. Lapsi on minun Pythiani, hänellä on hallussaan salaperäistä tietoa. Yritän

purkaa auki lapseni tai Virginia Woolfin koodin.

Toinen video. Teen lapselle numerolappuja, joista hän voisi valita sivu- tai kysymysnumeroita. Lapsi istuu lattialla ja koskettelee pieniä papereita, pyyhkii niiden pintaa kädelään, rypistelee. Hän puhuu koko ajan. Lapsen palluraiset sormet kahmivat paperia, hän on pehmeä vanukaslapsi. Hän laittaa lappuja muodostelmaan, kääntää osan nurinpäin, osan numeropuoli ylös. Numerot 1, 2 ja 3 hän asettelee kolmioon.

Uusi video. Nyt lapsi istuu ruokapöydällä. Yritän kysyä lapselta/Virginia Woolfilta ideologian ja taiteen suhteesta, sillä se on vaivannut minua pitkään. Lapsi kiipeää syliini ja antaa minulle pusuja. Hän on täysin nojallaan ympäristöönsä, se on ihmeellistä. Hänessä näen mitä tarkoitetaan huokoisuudella, kaikki vaikuttaa häneen ja silti hän on omansa, elämä solisee hänessä ja hänen kanssaan, hän on elämää, sen pyörrettä. Jos minun pitäisi näyttää kuva elämänvoimasta näyttäisin lapsen.

Samalla jokin videossa häiritsee minua. Se liittyy itseeni; siihen, miten en kykene poistumaan luomastani kysymyksenasettelusta. Suhteeni taiteeseen on pitkään ollut aukikoodaamisen suhde, ja Woolfin sanojen ja lapseni eleiden keskellä en löydä tapaa antautua. En saata lähteä leikkimieliseen tilanteeseen tyhjänä. Olen piirtänyt raamit joita en osaa rikkoa, esitän kysymyksiä joihin haluan vastauksen, vaikka lapsi antaa jotain muuta. Hän on välitön. Hän ei ole lopulta erityisen kiinnostunut kirjasta. Lapsi haluaa näprätä paperia ja kynää, hän haluaa plärätä kirjan sivuja ja nostaa

sitä, kanniskella painavaa esinettä huoneesta toiseen. Lapsi vie kirjan lattialle, laskee sen alas, sitten hän nostaa sen taas ja kuljettaa matolle. Kirjan matolle laskemisen ääni ja ääni lattiaa vasten ovat erilaiset. Lapsi haluaa näyttää minulle, miten kirjan sivuja voi liikuttaa.

Laitan taas uuden videon pyörimään. Lapsi istuu pöydän päässä. Lapsellani on saman väriset silmät kuin minulla, sekoitus ruskeaa ja vihreää. On ihmeellistä nähdä omat silmänsä toisen kasvoissa tai toisen silmät omissaan. Videolla kumppanini laittaa lapselle ruokaa suuhun. Lapsi ottaa ruoan pois. Sitten hän laittaa itse toisella lusikalla ruokaa suuhunsa, lusikka kääntyy väärin päin. Ruoka menee silti lapsen suuhun ja lapsi on iloinen. Alan lukea ääneen pätkee kirjasta, hän katsoo minua kiinnostuneena imeskellessään lusikkaa. Äkkiä lapsi laskee lusikan valppaana lautaselle. Hän koskettaa minua kuin keskeyttääkseen ja alkaa puhua. Lapsi katsoo minuun tarkkaavaisena, hän näyttää siltä, että haluaa varmistaa minun ymmärtäneen. Sitten hänen huomionsa siirtyy muualle. Hän osoittelee ruokaa, osoittelee seiniä. Näytämme taas pöydällä olevia numerolappuja. Lapsi poimii yhden, puolisoni kysyy: ”Ai numero kolmoseen?” Lapsi alkaa jäljitellä puhetta: ”Kokkokkee, kooowwiuwau.” Sitten hän laittaa numerolapun perunamuusiin.

Selaan muistiinpanojani kurssilta. ”Kuinka vapaita me lopulta olemme ymmärtämään merkityksiä, voimmeko ymmärtää jotain, mitä emme ymmärrä?” on joku kysynyt minulta. En muista kysymystä, se ei luultavasti ole merkinnyt minulle mitään.

Jossain vaiheessa lapsi on kuitenkin merkannut kirjasta seuraavan kappaleen, piirtänyt epämääräisen söhrön sen päälle:

*On sangen helppoa sanoa, että koska kirjoilla
on luokkansa – kaunokirjallisuus, elämäkerrat,
runot – ne olisi järjestettävä luokkiin ja otettava
sitten kustakin luokasta se, minkä se sopivimmin
antaa. Harva kuitenkaan kysyy kirjoilta, mitä kir-
jat voisivat antaa. Useimmiten kirjoja lähestytään
sumein ja hajanaisin mielin, kaunokirjallisuutta
pyydetään olemaan totta, runoutta olemaan sepi-
tettä, elämäkertaa imartelemaan, historiaa vah-
vistamaan ennakkoluuloja. Olisi hyvä, jos ennen
kuin alatte lukea luopuisitte ennakko-odotuksista.
Älkää sanelko kirjailijallenne ehtoja vaan yrittäkää
tulla häneksi. Olkaa hänen työtoverinsa ja avusta-
jansa. Jos olette heti alkuun haluton, varautunut
ja kriittinen, estätte itseänne saamasta kirjasta
irti niin paljon kuin olisi mahdollista. Mutta jos
avaatte mielenne niin avaraksi kuin pystytte, lähes
huomaamattanne hienovaraiset merkit ja vihjeet
heti ensimmäisten virkkeiden mutkissa saattavat
teidät yhteyteen ihmisen kanssa, joka on aivan eri-
lainen kuin kukaan muu. Uppoutukaa, tehkää tut-
tavuutta, niin saatte pian huomata, että kirjailija
antaa tai yrittää antaa, jotain hyvin täsmällistä.*

Istun junassa selkä menosuuntaan. Ympärilläni Tukholman ylväät rakennukset ovat vaihtuneet metsään ja tunneleihin. Aurinko on vasta noussut, se pyyhkii puiden latvoja ja iskee aukeilla kohdilla kipeästi silmiini. Suljen silmät.

Olen aina rakastanut matkustamista. Ennen kaikkea olen rakastanut matkustamista yksin. Matkalla yksin oleminen on vapaasti valittua, eikä se ole yhtään yksinäistä. Koen vapautta kun olen paikassa, jossa en kuulu joukkoon mutta se on oma valintani, kun ihmiset ympärilläni eivät ymmärrä kieltäni mutta se ei haittaa, kun voin kävellä asemalle ja nousta bussiin, kuunnella musiikkia tai kirjoittaa muistikirjaan. Jatkaa matkaa kun haluan, pysähtyä kun haluan. Matkalla olen irrallinen ympäristöstäni, asiat vaikuttavat minuun, mutta sopivasti, ja yllätyksellisyys on rajattu matkan mittaan. Vapauteni on eräänlainen fantasia, kokemus viljapeltona aaltoilevista hiuksista tai minusta viljapellossa. Vapaus on tuulta ja tuuli on rajatonta ja rajoittamatonta.

Kun matkustan, koen samanaikaisesti eläväni ja katoavani.

Guadalupe Nettelin nimetön minäkertoja kuvaa samaa mielenmaisemaa täydellisesti hienossa, monipuolisesti hoi-
van äärellä oleilevassa romaanissa *La hija única*:

Tuona aikana matkustaminen oli hyvin tärkeää minulle. Laskeutuminen kaukasiin maihin joista en tiennyt yhtikäs mitään, niiden kiertäminen maata pitkin, jalan tai rähjäisillä busseilla, niiden kulttuurin ja keittiöiden löytäminen oli osa sellaisia tämän maailman nautintoja, joista luopuminen ei olisi käynyt mielessänikään. [--] Prekaarisuudetani huolimatta näen tuon ajan yhtenä kevyimmistä elämässäni. Vähän alkoholia ja pari ystävää riitti tekemään mistä tahansa illasta juhlan. [--] Asuessani Pariisissa käytin monia tunteja lukien kirjastoissa, katsoen teatteria, käyden baareissa ja yökerhoissa. Mikään tästä ei sovi yhteen äitiyden kanssa.

Avaan silmät ja katson lastani. Istun junassa hänen, esikoi-
seni, kanssa. Olemme pakanneet laukut, sanoneet heipat kuopukselle ja kumppanilleni ja lähteneet matkaan. Juna suihkii eteenpäin ja oloni on toiveikas, ilma lupauksia täynnä.

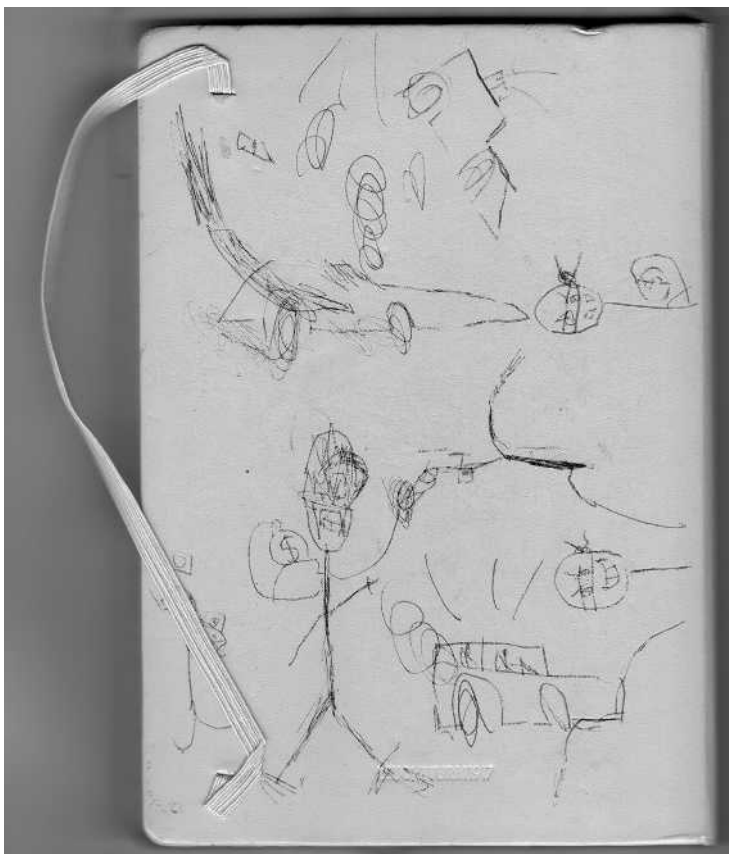
Lapsi on virittänyt eteensä padin ja katselee sitä. Minä haluaisin kirjoittaa, mutta juna tuntuu keinuvan ja alan voida huonosti. Suljen koneen.

Nyt puut ovat lähellä, niiden läpi siilautuva valo rummuttaa rytmikkäästi ikkunalasiin. Aina välillä katson lasta, hänen ilmeissään piirtyvät hänen katsomansa ohjelman sävyt. Tulemme tunneliin, tunnelista ulos, taas tunneliin. Pimeys ja valo vaihtelevat taajaan.

Junavaunu ympärillämme on vanha, sen penkit ovat pehmeänkarheaa kangasta. Nyt lapsi katsoo ulos ja valo saa hänen kasvonsa näyttämään vanhalta kaitafilmielokuvalta.

Matkamme alkoi eilen. Hain lapsen koulusta, kävimme ostamassa karkkia ja lähdimme junalla Turkuun. Kupittaaan juna-asemalla otimme hassuja kuvia ja kihisimme jännityksestä. Turussa ostin lapselle pullon uutuuslimpparia jota hän hartaasti halusi maistaa ja sen jälkeen kävimme kahvilassa syömässä pullaa. Olimme tapani mukaan varmuuden vuoksi liikkeellä aivan liian aikaisin, ja tunteja oli tuhlattavana runsaasti. Ilta pimeni kahvilan ulkopuolella. Nyt on alkanut harmaa vuodenaika. Ihmiset kulkevat ripeästi ja katsomatta toisiinsa. Harmaus jaetaan vain sisällä, suojassa läheisten kanssa, mutta ulkona olemme vieraita toisillemme. Lapseni ei vielä osaa harmauden etikettiä, pimeällä torilla hän hyppi ja ilakoi. Illalla menimme ruuhkaiseen terminaaliin ja sieltä laivaan, joka kuljetti meidät yli meren Tukholmaan. Laivassa lapsi oli levoton, kävimme pelaamassa kolikkopelejä mutta nukkumaanmeno aika koitti pian. Hytissä hän kävi ylikieroksilla eikä meinannut nukahtaa. Sammutin valot ja asetuin lapsen viereen lukemaan, sähkökirjan himmeä valo riitti minulle, ja pian hän lopetti pyörimisen. Kurkotin varovasti

muistikirjan käteeni. Lapsi on jossain vaiheessa sotkenut sen kannet: tikkuihmisiä, autoja, ninjoja. Minun ajatukseni, hänen jälkensä kaikkialla.

”Mikä hyvä puoli olisi raunioissa asumisessa”, lapsi oli kysynyt minulta vain hetkeä aiemmin. Säpsähdin – olinko sano-